

HYVÄÄ JÄLKEÄ – JÄLKIHUOLTO SIIRTYMÄNÄ JA AIKUISTUMISEN TUKENA UUDISTUVASSA PALVELUJÄRJESTELMÄSSÄ

Hyvää jälkeä -hankkeen politiikkasuositukset

Kun lapsi tai nuori otetaan vanhempiensa hoidosta ja kasvatuksesta yhteiskunnan huostaan, lastensuojelu käyttää merkittävää valtaa, jonka valtio on lastensuojelulain pohjalta sille antanut. Mikäli vallan ja vastuun ajatellaan kulkevan käsi kädessä, valtiolla on moraalinen vastuu tukea ja huolehtia huostaanottamistaan lapsista kaikissa elämänvaiheissa ja tilanteissa. Tämä koskee myös sitä elämänvaihetta, jolloin täysi-ikäistyvä nuori siirtyy itsenäisempään elämänvaiheeseen ja kohti aikuisuutta. Sijaishuollosta aikuistuvien nuorten aseman parantamiseksi ja heidän jälkihuoltonsa kehittämiseksi esitämme seuraavat politiikkasuositukset:

Pysyvien, luottamuksellisten ihmissuhteiden varmistaminen siirtymätilanteessa

Niin nuorten kuin ammattilaisten kokemukset palvelujen toimivuudesta ja onnistumisesta kiinnittyvät aina viime kädessä ihmissuhteisiin ja niiden sisältämään vuorovaikutukseen. Tutkimus korostaa sosiaalisten suhteiden pysyvyyden ja luottamuksellisuuden merkitystä nuoren siirtyessä sijaishuollosta jälkihuoltoon ja itsenäisempään elämään. Pysyvä ja tukeva ihmissuhde voi löytyä nuoren läheisverkostosta, mutta tämän lisäksi institutionaalisilla kontakteilla on suuri merkitys. Nuoren luottamus yhteiskuntaan rakentuu mikrotason vuorovaikutuksessa ammatillisiin toimijoihin. Hyvä luottamussuhde puolestaan edellyttää, että ammattilaisella on riittävästi aikaa nuorelle ja että hän tuntee nuoren henkilökohtaisesti.

Suositus 1.

Pysyvien ihmissuhteiden merkitys tulisi huomioida palvelurakenteessa siten, ettei nuoren siirtyminen sijaishuollosta jälkihuoltoon aiheuta ammatillisten ja muiden nuorta tukevien ihmissuhteiden katkeamista. Luottamuksellisen ihmissuhteen rakentumiseksi ja ylläpitämiseksi on tarpeen varmistaa ammattilaisten aikaresurssit kutakin nuorta kohden.

Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen

Nuorten tilanteet ja se, miten he tilanteensa kokevat, ovat yksilöllisiä ja keskenään hyvin erilaisia. Aikuistumiseen tyypillisesti liitetyt piirteet (opiskelu ja valmistuminen, itsenäinen asuminen, vakiintunut työelämä, parisuhde ja perhe) saavutetaan eri aikoina ja eri tahtiin. Lisäksi aikuistuminen voi viivästyä ja keskeytyä monenlaisista nuoreen itseensä liittyvistä mutta myös hänestä riippumattomista yhteisöllisistä ja yhteiskunnallisista syistä. Palvelun tarve ei yleensä ole suoraan yhteydessä nuoren ikään; niin palvelutarpeen, palvelujen sisällön kuin niiden hyödyntämisen ajoittumisen suhteen nuoret ovat yksilöitä. Kyvyt ja mahdollisuudet

ottaa vastaan palveluja vaihtelevat suuresti. Nykyinen lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä tunnistaa heikosti sen, että sijoituksen jälkeiset vuodet eivät ole erillinen, selkeärajaan elämänvaihe vaan osa syklistä jatkumoa nuoren elämänsä aikana.

Suositus 2.

Lainsäädännön ja palvelujärjestelmän tulisi mahdollistaa tarpeen mukainen yksilöllinen vaihtelu palvelujen vastaanottamisessa sekä niiden ajoittumisen että sisältöjen näkökulmasta. Siirtymä sijaishuollosta jälkihuoltoon olisi ymmärrettävä pitkäkestoisena elämänvaiheena, joka alkaa jo vuosia ennen täysi-ikäistymistä ja jatkuu yksilöllisen määrittämättömyyden mukaisesti.

Pitkäkestoinen, monialainen aikuistumisen tukeminen

Sijoituksen jälkeinen oikeus jälkihuoltoon nivoutuu nuoren muihin elämänalueisiin. Kiinteä vuoropuhelu yleisten sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen välillä on tarpeen. Monialaisen tuen näkökulmasta on tärkeä huomata, että rinnalla kulkeva yksilöllinen tuki ja aikuissuhteen pysyvyys suojaavat ja tukevat nuorta pirstaloituneessa palvelujärjestelmässä.

Suositus 3.

Tutkimustulokset puoltavat monialaisen aikuistumisen tuen järjestelmän kehittämistä. Monialaisen tuen konkretisointi huomioiden eri hallinnonalojen ja toimijoiden vastuut ja yhteistyön käytännöt on tärkeää. Lisäksi on tärkeä varmistaa, että jokaisella jälkihuoltoon oikeutetulla nuorella on sitoutunut, arjessa rinnalla kulkeva tukihenkilö, joka voi olla esimerkiksi läheinen, vapaaehtoinen tai ammatillinen tukihenkilö tai ammattilainen.

Yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus

Siirtymät ja muutostilanteet ovat aina riski ja mahdollisuus nuoren ihmisen hyvinvoinnille. Sijaishuollosta itsenäistyvät ja jälkihuollon päättävät nuoret kokevat muita nuoria useammin monia muutoksia samanaikaisesti, kuten esimerkiksi asuinpaikan, työ- tai opiskelupaikan, palvelukontaktien ja ihmissuhteiden vaihtuminen. Lisäksi sijaishuollossa olleet nuoret kohtaavat lukuisia muita, taustaansa liittyviä riskitekijöitä. Tämä on tarpeen huomioida tavoiteltaessa yhdenvertaisuutta jälkihuoltoon oikeutettujen ja muiden nuorten välillä. **Sijaishuoltotaustaiset nuoret ovat oikeutettuja saamaan yhteiskunnalta erityistä tukea.**

Huomionarvioista on myös jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten keskinäinen yhdenvertaisuus. Tällä hetkellä aikuistuvien nuorten jälkihuoltopalvelut eivät ole valtakunnallisesti yhdenmukaisia hallinnollisesti eivätkä sisällöllisesti käytännön toteutuksen tasolla. Tämä asettaa jälkihuoltoon oikeutetut nuoret keskenään eriarvoiseen asemaan.

Suositus 4.

Jälkihuoltopalvelujen järjestämisestä hyvinvointialueilla ja niiden käytännön toteuttamisesta olisi hyvä säätää tarkemmin huomioiden erityisesti palveluiden monialaisuus, ihmissuhteiden jatkuvuus sekä rinnalla kulkeva tuki.